

פרשנות של תלמיד

צבי ו"נגרין

ומיד בכניסתם... סיפר להם שלשה מעשיות.

מעשה ראשון

המהדורה הראשונה של "תאנים מתוקות" הגיעה בחבילת נייר חום באיזה יום חמים אחד של שיעור א'. שלמה היה נרגש ובעצם כולנו התרגשנו – הספר הראשון שיוצא לתלמיד רבנו, שנכתב מהזווית של מישהו שרואה את עצמו בתור תלמיד רבנו. אבל ההקדמה שכתב הרב שג"ר לספר רמזה כבר על הבאות וכשמזגו לו את הכוס והוא התבקש לומר משהו, הוא בירך את שלמה על צאת ספרו, וציין במין צחוק עגום וחצי חיך מבויש שהכותרת היא "כפי שלמדתי מהרב שג"ר ולא כפי שלימד הרב שג"ר".

ביום למחרת, באמצע חברותא במהר"ל, הרב שג"ר ראה את שלמה נכנס ותופס את מקומו בביהמ"ד. רבנו התנצל על הקטיעה הרגעית, קם וקרא לשלמה, וליד ארון הקודש אמר לו (בלחש): "עברתי על הספר שלך אתמול בלילה והתאנים יותר מתוקות משחשבת".

הרב שג"ר כתב בהקדמה ההיא על הציווי לבני קהת – "בכתף ישאו". התורה היא משא, לא שירה.

ליבוביץ'??? אני תוהה, אבל בכלל לא משתכנע. ליבוביץ' תואר כאדם קשה, בעל עוצמה; לרבנו לא היה את זה – לא היה לו את זה בכלל. והאמירה בכלל לא היתה ליבוביץ'אנית, היא היתה משהו אחר.

אני לא משלה את עצמי לרגע שהבנתי אותו. אפילו את עצמי לא הבנתי כמו שהוא הבין אותי. אבל כמו ב'שרשרת תפילות' אני משחק עם משפטים ופנינים, הבלחות של זיכרון.

שירה הופכת את הגעגוע לנוסטלגיה, את העולם הקשה להרמוני. כשלוקחים לקוץ את עוקצו הוא נהיה עוד פריט ירוק ברקע, הוא לא נעשה יפה – הוא עכשיו חלק חסר ממשות של מציאות חסרת חשיבות. ההרמוניה העלימה אותו.

פתאום אני מרגיש בתחושה של גועל, מה עשתה ההרמוניה שככה אני מתנהג כלפיה... ההרמוניה, אני מציע לעצמי פרשנות, היא המציאות בעיניו של המתבונן, היא ביטוי של תחושות לגיטימיות לא פחות מתחושותיו של אותו קוץ. ואכן, אני חוזר לסיפור ושואל את עצמי, למה הוא התנצל? אולי תורתם של תלמידים היא תורת הרב בשפה מעט שונה, אולי שירתו של האחד היא העמל של השני, אולי מה שנראה כהרמוניה נינוחה נקנה גם כן בעמל, יזע ודמעות. הוא אמר תודה כי גם הפרשנות הזו היתה תורה. אני אומר את כל זה בהחלטיות כי זה הסיפור שלי, הנרטיב שלי, התורה שלי – לקיין היתה רק ניצת הוורדים שלו, ולי יש רק את הסיפור, הזיכרון והממשות והם שנותנים לקיום שלי משמעות.

אינני בא להכריע, או בעצם אני בא לומר שהכרעה לא צריכה לבוא. ישנה תורה ש"עמל היא בעיני" כמאמר המדרש; ישנה תורה שהיא שירה בבחינת "תשורי מראש אמנה". אך דוד נענש על "זמרות היו לי חֶקֶךְ", על כך שלקח תורה שאיננה שלו והפך אותה לשירה...

מעשה שני

לקראת ראש השנה (תשס"ז) רוני עודד אותנו לנסוע לאומן, לקיבוץ הגדול על קבר רבנו. הראש שלי היה אטום לזה ורציתי להיות קרוב לרבנו החי. והוא נסע בלעדי.

הגענו לראש השנה ושמחתי להאשים את העייפות בחוסר היכולת להתרכז. הכל היה כמו מופע ואני כמו אותו ניצב שכל הזמן מסתכל, מחייך ומנופף אל עבר המצלמה, כאילו הייתי שם, כאילו לא.

ביום השני רציתי לחוש את הלחץ – ולא חשתי; רציתי לשמוח, להתכוון, לצעוק – אבל הלב דמם; נזכרתי בסיפור חסידי על בכי שבא על חוסר היכולת לבכות – ואפילו מזה לא הצלחתי לייצר דמעה. שוב ניגשתי לרבנו החי, שוב ביקשתי כמה דקות ושוב הוא התחייב לתת לי זמן – לפני התקיעות.

אז דיברנו, כרגיל, חיכיתי למה שרציתי לשמוע, למה שציפיתי לשמוע, וזה לא הגיע. לא הוראות הפעלה לתפילות, לא ברכה לכוונה עמוקה, אלא משהו אחר. תוכחה עדינה? לא בטוח אם זה המטבע (או הטרמין) הנכון אבל גם אם אני מחטיא, לפחות החטאתי לאיפשהו באזור. ביחסים ביני לבין בורא עולם אני נוטה לתפוס את עצמי כמרכז השיחה; הבעיות שלי, החטאים שלי, אפילו התודות מתחילות ממני. פתאום, במין חצי סטירה, אומרים לי להסתכל עליו – ראש השנה זה היום שלו! תן לו להיות מלך היום, אם אתה לא יכול להתרכז – תניח לזה, אם ככה הוא רוצה – תקבל אותו ככה...

אבל האגו השתלט. הקב"ה מלך. ככה אמרתי (בלי רגש) כבר אין ספור פעמים ביממה האחרונה. אבל זו התפילה שלי, ועם כל הכבוד... החלפתי חולצה, שטפתי פנים והגעתי מוכן לדרשה שלפני התקיעות. ככה, עם חולצה נקייה הייתי מוכן לכוונות והייחודים של החיים – אני אראה לתפילה האדישה הזו מה אני מסוגל לעשות. ושנייה לפני התנגנות "למנצח לבני קורח מזמור", כשכבר אין לאן לברוח, ניגש אלי ילד מילדי הגבעה ובהוד חביבותו, בחיוך מאוזן לאוזן, מדביק לי יד ורודה (מארטיק) לחזה. וריבוננו של עולם יצא בהדרן לקול תשואות הקהל וצחוק הגורל.

לפני שנה חיפשתי את האדם שאיבדתי, להתנצל על קוצר יכולתו של המשיג שהחמיץ כל כך הרבה. אולי התייאשתי מהחיפושים ולכן סיגלתי לעצמי תנועת חיים שהגדירה את מקומו בשבילי – אי שם בסמטאות הנפש, אני הולך בדרך חשוכה ויודע שהוא עומד שם לצידי. המוות הפך אותו לניתן להשגה (אם כי אין משיבין את הארי...). מאידך, לעולם לא תהיה אותה הפתעה, אותן עצות שלא ציפיתי לקבל, שלא לקחתי אל תוכי, ומצאו להן דרך לחדור בכל זאת.

מעשה שלישי

המשפט האחרון גורר את מחשבותי לסיפור שלישי.

בט"ו תמוז, כמעט שבועיים לאחר סיום השבעה, הלכתי יחד עם חבר להר הזיתים. לא ידענו שמדובר ביארצייט של האור החיים הקדוש והאוטובוסים שחסכו מאיתנו את ההליכה במעלה הר הזיתים היו לנו כמו הזמנה לביקור. הגענו למקום, ולפני שנכנסנו, סרנו לבית היהודי שגר בצמוד לבית העלמין (הוא יטען שההפך נכון). עם כניסתנו הוא הדביק לנו מבט ואמר, באתם לבקר את הרב שג"ר, נכון? הנהנו והוא המשיך, אתם נראים כמו תלמידים שלו...

*

סיפור, תורה או סוד, כדרכם – הם בתחילה חלק אינטגרלי מהמספר, מהמגלה ומהחושף. אך קהל השומעים המתרחב, המעבר מפה לאוזן, הופך אותם מרכוש פרטי למשהו אחר, ממציאיות שקרתה למשהו נשגב ביותר, לאגדה.

הרב שג"ר אמר פעם, בשיחה שהלהיטה מעט את אוירת בית המדרש, שהנוכחות האלוהית נכנסת למציאות מהרגע שזו הופכת לסיפור. את הסיפור האחרון לא תכננתי לספר ובכל זאת הוא סופר שלא ברצוני. ומכיוון שכבר לא מדובר בסיפור שלי, נרטיב שלי ונוכחות שלי, מן הדין שאת רמזי הסיפור נשאיר לבעליו.